

SPRÅKNÄMNDEN FÖR FINLÄNDSKA TECKENSPRÅK – det 73:e mötet

Tid måndagen den 18 november 2019 kl. 10.08–14.54
Plats Finlands Dövas Förbund rf:s stora mötesrum A3.44, Ljusa huset, Helsingfors

Närvarande:

medlemmar Alf Ekström
Taina Petäjäinen
Juhana Salonen ordförande
Mikaela Tillander
Elina Tapio
Mari Virtanen

sekreterare Maria Andersson-Koski
Leena Savolainen

gäster Janne Kankkonen Finlands Dövas Förbund
Päivi Mäntylä Finlands Dövas Förbund
Fjärde paragrafen kl. 10–12
Cecilia Hanhikoski Finlandssvenska teckenspråkiga (FST)
Magdalena Kintopf-Huuhka Finlandssvenska teckenspråkiga (FST)
Annika Aalto Finlands Dövas Förbund
Kaisa Alanne Finlands Dövas Förbund
Markku Jokinen Finlands Dövas Förbund
Hanna Lehti-Eklund Helsingfors universitet
Liisa Halkosaari Humanistiska yrkeshögskolan Humak
Tommi Jantunen Jyväskylä universitet
Femte paragrafen kl. 13–14
Janet Grundström LapCI ry

tolkar Saija Kuronen § 4 och § 5
Karoliina Franck § 4 och § 5

Frånvarande:

medlemmar Sanna Paasonen
Jarkko Keränen

§ 1 Mötet öppnas

Ordföranden öppnade mötet kl. 10.08.

§ 2 Mötets laglighet och beslutsförhet

Ordföranden konstaterade att mötet var lagenligt sammankallat och beslutsfört.

§ 3 Mötets föredragningslista

Föredragningslistan godkändes utan ändringar.

§ 4 Diskussion om forskningsansvaret för finlandssvenskt teckenspråk

Som inledning på diskussionen överlämnade Juhana Salonen ordförandeskapet till Mikaela Tillander som fungerade som obunden diskussionsledare. De inbjudna gästerna och nämndmedlemmarna förde en intensiv diskussion om ämnet (se promemorian i [Textbilaga 1](#) för en sammanfattning av diskussionen). Även om diskussionen kunde ha fortgått en längre tid, uppfyllde diskussionen syftet att ge alla inblandade parter en talan och möjlighet att diskutera ärendet i en neutral miljö.

§ 5 Besök av LapCI ry:s verksamhetsledare

Teckenspråknämnden hade bjudit in LapCI ry:s verksamhetsledare Janet Grundström till fri diskussion. Diskussionen var en fortsättning på ämnet barns tillgång till teckenspråk (det 71:a mötet).

Grundström presenterade LapCI ry:s verksamhet och lyfte fram att den riktar sig till barn med cochleaimplantat (CI) och deras familjer. Det finns ingen exakt statistik på antalet CI-opererade barn, men Grundström nämner att upp till 95 % av gravt hörselnedsatta barn till hörande föräldrar får implantat. I i-länder har globalt sett genomförts cirka 600 000 CI-operationer. I Finland inopereras årligen omkring 200 cochleaimplantat, varav cirka 20 gäller barn. I Finland har de yngsta som fått CI varit i 8–12-månaders ålder, men implantatet kan införas så tidigt som i tremånaders ålder i och med att hörselnäcken redan då är fullt utvecklad.

Juhana Salonen undrar hur LapCI ry förhåller sig till teckenspråk och hur föreningen stöder familjer som vill lära teckenspråk. Grundström påpekar att LapCI ry är den enda stödföreningen i hörselbranschen med fokus på hörsel- och talrehabiliteringen. Majoriteten av medlemsfamiljerna satsar på talspråket och undersökningar visar att föräldrarna upplever rehabiliteringen som så pass betungande att de helt enkelt inte har resurser för att ytterligare satsa på teckenspråksinläring. Familjer med intresse för teckenspråk har ofta sökt sig till teckenspråksundervisning i ett senare skede under barnets uppväxt. Grundström nämner att hon under det gångna året inte kontaktats av någon som skulle ha nekats teckenspråk som en del av rehabiliteringen. Ifall en familj önskar sig teckenspråksundervisning, stöder LapCI ry också det beslutet. Omkring hälften av föreningens medlemsfamiljer använder stödtecken, men det har visat sig att det ofta är barnen själva som väljer bort tecknen i takt med att talet utvecklas.

Elina Tapio undrar om Grundström stött på myten om att teckenspråk skulle ha en negativ inverkan på talspråksinläringen. Grundström nämner att LapCI ry på sin blogg listar aktuell forskning som visar att det är lättare för barnen att enbart fokusera på talspråksinläringen och att parallellinläring av teckenspråk försvårar processen. Tapio ber att få referenserna och lovar dela aktuell forskning som bevisar det motsatta.

Grundström fortsätter dock med att konstatera att hon själv förundrat sig över hörcentralernas avoga inställning till teckenspråk. På ett möte med rehabiliteringshandledarna vid Helsingfors hörcentral påpekade LapCI ry att familjer som önskar sig teckenspråksundervisning också

måste erbjudas undervisningsmöjlighet. Men hörcentralerna motsatte sig detta starkt och framhävde att resurserna uteslutande används på hörselhabilitering ifall familjen valt implantat. Därför skriver hörcentralerna inga utlåtanden som stöder teckenspråkinlärning. Grundström fann detta upprörande med tanke på att hörcentralerna nyckelposition i alla hörselnedsattas tidiga uppväxt.

Leena Savolainen undrar ifall LapCI ry i sin verksamhet stött på barn som inte tillägnat sig talspråk trots habilitering och om det är möjligt att stöda föräldrarna att identifiera dylika fall i tid. Bland Finland Dövas Förbunds (FDF) kunder finns barn som i praktiken är språklösa i 4–5-års åldern och barn som i skolåldern har för knappa språkkunskaper för att hänga med undervisningen. Grundström svarar att hon inte stött på dylika fall och att det är speciellt viktigt att göra hörcentralerna medvetna om situationen. Samtidigt önskar Grundström att också LapCI ry i framtiden skulle få förstahandsinformation om dylika fall så att det kan för informationen vidare. Det är viktigt att informationen inte enbart kommer från FDF.

Maria Andersson-Koski frågar avslutningsvis ifall LapCI ry också har svenskspråkiga medlemmar. Grundström svarar att alla medlemmarna kan finska men att det finns flerspråkiga medlemsfamiljer som har svenska som ett av sina hemspråk. Föreningen driver dock ingen verksamhet på svenska.

§ 6 Justering av föregående mötesprotokoll

Det finska mötesprotokollet från 9.10.2019 godkändes med små justeringar. Det svenska protokollet från 11.6.2019 godkändes utan ändringar. Den svenska översättningen av protokollet var inte färdig och protokollet justeras på nästa möte.

Mötesprotokollen 59–70 på finskt teckenspråk (14.12.2015–19.3.2019) finns nu i Youtube. Protokollen har aldrig justerats. Ur ett språkpolitiskt perspektiv och med tanke på att Päivi Mäntylä också förtjänar respons på sitt arbete beslöt vi att protokollen ska justeras.

Beslut 1: Sekreterare Leena Savolainen fördelar protokollen mellan nämndmedlemmarna. Kommentarer ges på följande möte. Eventuella justeringar införs i form av tilläggsvideor.

§ 7 Val av person som gör det teckenspråkiga mötesreferatet

Alf Ekström valdes att teckna det teckenspråkiga mötesreferatet med stöd av Janne Kankkonen.

§ 8 Övriga ärenden

Inga övriga ärenden.

§ 9 Meddelanden

- Nordiska teckenspråksnätverket och Språkrådet i Norge har beställt ett verk med temat: "Vad säger nordisk forskning, publicerad sedan 2000, om barns och ungas tillgång till teckenspråk?" OsloMet, Oslo Metropolitan University, under ledning av Patrick Kermit, Hilde Haualand, Johan Hjustad ja Ingjerd Legreid sammanställer översikten.

- Nordiska teckenspråksnätverket gör en Nordplusansökan för (tidsfrist 1.2.2020) för att samla information om alla de nordiska teckenspråken på en gemensam webbplats. Informationen ska finnas tillgänglig till exempel för skolor i undervisningssyfte.
- Projektet Lev i vårt språk 2 (Humanistiska yrkeshögskolan Humak) arrangerade en flashmob i Centumbiblioteket Ode, Helsingfors, på svenska dagen den 6 november 2019. På flashmobben tecknades Modersmålets sång på finlandssvenskt teckenspråk, samtidigt som sången sjöngs på svenska. Evenemanget fick synlighet i media, t.ex. i Hufvudstadsbladet 6.11.2019 "Visst kan man sjunga på teckenspråk – så här der Modersmålets sång ut" <https://www.hbl.fi/artikel/just-nu-se-hit-och-lyssna/>.

§ 10 Följande möte

Sekreterarna skickar elektronisk förfrågan för att bestämma mötestiderna för 2020.

§ 11 Mötet avslutas

Ordföranden avslutade mötet kl. 14.54.

Vid protokollet

Justerat av

Maria Andersson-Koski
sekreterare

Juhana Salonen
ordförande

Textbilaga 1. Teckenspråksnämndens 73:e möte, 18.11.2019, § 4.

Promemoria – § 4 Forskningsansvar för finlandssvenskt teckenspråk

Bakgrund

I Antti Rinnes regeringsprogram ingår följande formulering:
Stimulansprogrammet för det finlandssvenska teckenspråket fortsätter, bland annat ska den ansvariga instansen för forskningen om språket fastställas. I september 2019 fick **Jyväskylän universitet (JU)** ett erbjudande av **Undervisnings- och kulturministeriet (UKM)** om en finansiell helhet som omfattade forskningsansvaret för finlandssvenskt teckenspråk. JU tog upp ärendet med **Finlands Dövas Förbund (FDF)** som för närvarande ansvarar för språkrådgivning och lexikonarbete på finskt och finlandssvenskt teckenspråk. Efter diskussioner med FDF beslöt JU att tacka nej till helhetsansvaret i erbjuden form, varpå beslutet sköts upp. Under hösten har UKM enbart varit i direktkontakt med JU medan andra berörda parter som **Finlandssvenska teckenspråkiga (FST)**, FDF och **Helsingfors universitet (HU)** fått information i andra eller tredje hand.

Detta utgör bakgrunden till att Teckenspråksnämnden beslöt att ta upp ärendet på sitt 73:e möte och samtidigt erbjuda en neutral samtalsmiljö för en känslig fråga. På mötet närvarade alla relevanta parter (FDF, FST, HU, JU och **Yrkehögskolan Humak**) med egna representanter. Diskussionen leddes av Mikaela Tillander.

Anföranden av inbjudna gäster

Tommi Jantunen (JU) inledde med en presentation av Teckenspråkscentret och JU som forskningsmiljö under rubriken ”Viittomakielen keskus ja suomenruotsalainen viittomakieli”. Jantunen förde fram universitets ansvar för teckenspråksforskning på nationell nivå samt gav en närmare insyn i höstens händelseförlopp. Jantunen påpekade att Teckenspråkscentret i sin fyraårsplan (2021–2024), som de gjort upp i maj, själva föreslagit JU som forskningssäte för finlandssvenskt teckenspråk. I september kontaktades JU av UKM med ett erbjudande om ”tilläggsansvar”. I tilläggsansvaret ingick forskning i finlandssvenskt teckenspråk. I oktober bad JU ministeriet om en omvärdering av finansieringen för de föreslagna tilläggsansvaren, varpå UKM gav ett nytt förslag med en större budget i november. På det sista förslaget väntar UKM svar senast i början av 2020.

Markku Jokinen och **Kaisa Alanne (FDF)** tackar Jantunen för att ha tagit med FDF i diskussionen, varpå Alanne ger en närmare insyn i historien. Före 2011 låg ansvaret för forskning i minoritetsspråk i Finland hos ”Forskningscentralen för de inhemska språken (Focis)”. I och med en ny lag förändrades Focis till ”Institutet för de inhemska språken” och forskningsansvaret för minoritetsspråken flyttades till universitet runt om i Finland. För teckenspråkets del övertogs ansvaret inte av ett universitet utan av FDF som sedan lagförändringen har fått direktfinansiering av UKM. 2018 ansökte FDF om UKM-finansiering för utökat ordboksarbete, nämndarbete och språkrådgivning i både finskt och finlandssvenskt teckenspråk. FDF beviljades hela det sökta beloppet och verksamheten, med fyra nya anställda, kom igång sensommaren 2019. Även om finansieringen inte är projektbunden måste den sökas på nytt årligen och FDF har redan lämnat in en ansökan för 2020. Enligt Alanne har UKM uppgett att FDF har ansvaret tills ett universitet tar över. Alanne poängterar dock att språkrådgivning, ordboksarbete och nämndarbete vid FDF utgör

en helhet där de olika verksamhetsområdena stöder varandra. Att ta bort en del av finansieringen och begränsa verksamheten skulle varken vara hållbart eller fungerande.

I sitt anförande lyfter **Hanna Lehti-Eklund (HU)** fram den långa traditionen av forskning i teckenspråk som funnits vid Helsingfors universitet. Det finlandssvenska teckenspråket har speciellt uppmärksamats vid den Finska, finskugriska och nordiska institutionen genom kurser, publikationer, pro gradu-avhandlingar och en doktorsavhandling (Karin Hoyer 2012). För närvarande har institutionen en anställd doktorand (Satu Siltaloppi) i finlandssvenskt teckenspråk. Lehti-Eklund poängterar att institutionens personal har en stor kunskap om forskning i minoritetsspråk, också vad gäller svenskan i Finland. Dessutom kan universitet erbjuda en stark svensk språkmiljö. HU står fast vid tidigare visat intresse för forskningsansvaret i finlandssvenskt teckenspråk men påpekar att ansvaret förutsätter finansiering. Lehti-Eklund påpekar också att HU gärna samarbetar kring frågan.

Magdalena Kintopf-Huuhka och **Cecilia Hanhikoski (FST)** lyfter fram att frågan om forskningsansvar är knepig ur språkets synvinkel. JU har mycket kunskaper i teckenspråksforskning medan det vid HU finns kunskaper i svenska och finlandssvensk kultur. Som minoritet inom minoritet står det finlandssvenska teckenspråket mitt emellan, vilket innebär att det behövs samarbete mellan ansvariga instanser. FST håller ändå fast vid att språkforskning förutsätter en nära kontakt till språkgemenskapen och en stark kulturell förståelse. De finlandssvenska teckenspråkiga är bosatta i Svenskfinland och då måste också forskningen bedrivas i Svenskfinland. Det finlandssvenska teckenspråket är mycket utsatt och miljön påverkar snabbt språket. Om forskningen bedrivs i en totalfinsk miljö kommer också språket att påverkas och förfinskas.

Liisa Halkosaari (Humak) inleder med att referera till forskaren Karin Hoyer som många gånger poängterat att språkrevitalisering och effektivitetstänkande inte går ihop. Språkrevitalisering och att hitta bra lösningar kräver tid. Men just tid är det som inte UKM har. Halkosaari poängterar dock att det är viktigt att först lyssna till språkgemenskapen och sedan försöka påverka UKM:s beslut. Eftersom det är svårt att välja en plats eller en ansvarig instans kanske det är möjligt att skapa en grupp som tillsammans gör upp en plan för språkforskningen.

Diskussion

Efter anförandena följde en livlig diskussion om forskningsansvaret. **Elina Tapio** frågade vad som verkligen kan låta sig göras med pengarna och vad forskningen kan betyda i praktiken. Jantunen kommenterade att summan som fanns reserverad för finlandssvenskt teckenspråk i UKM:s första förslag var så pass liten att den i praktiken motsvarar en halv tjänst. Detta var orsaken till att JU bad om en omvärdering av budgeten. I UKM:s nya förslag erbjuds samma belopp som FDF beviljades 2019, utan precisering om hur pengarna ska fördelas. Enligt Jantunen vill UKM förena ordboksarbete och forskning under samma tak, även om JU behandlar dem som två vitt skilda saker. Jantunen tillägger att teckenspråksforskningen både internationellt och vid JU är korpusbaserad och att korpusforskning också skulle gälla för det finlandssvenska teckenspråkets del.

Taina Petäjäinen frågar vad situationen är för den finlandssvenska teckenspråkskorpusen. **Juhana Salonen** svarar att JU inom korpusprojektet (2014–2018) har filmat 12 finlandssvenska teckenspråkiga personer. En del av materialet har översatts till svenska och annoteringsarbetet har påbörjats men för närvarande finns det ingen som för arbetet vidare.

Cecilia Hanhikoski kommenterar att hon upplevt att väldigt få finlandssvenskar känner till korpusarbetet och vad som händer vid JU. Själva anser hon det hänga ihop med att JU inte har information på varken svenska eller finlandssvenskt teckenspråk. Jantunen kontrar med att det alltid

är en utmaning att sprida information om forskning till allmänheten. Jantunen håller dock med om att Jyväskylä är en mycket finskspråkig stad och uppger att om JU får pengar för forskning, kommer de också att informera på finlandssvenskt teckenspråk.

Janne Kankkonen delar med sig av sina personliga erfarenheter av att jobba i olika språkmiljöer och lyfter fram hur tungt det stundvis varit att vara ensam finlandssvensk i en finsk omgivning. Kankkonen framhåller hur mycket språkmiljön och språkklimatet påverkar arbetsvardagen och hur relevant kontakten till skriven svenska verkligen är.

Kaisa Alanne refererar till Kankkonens upplevelser och uppger att just detta är en orsak till hela diskussionen, det vill säga att språkgruppen känner oro över hur man kan uppehålla kontakten med språkgemenskapen i en totalfinsk miljö. Alanne refererar också till en finsk-svensk översättarutbildning som för några år sedan flyttades från Vasa till Jyväskylä och sedan lades ner eftersom det inte fanns svenskspråkiga studenter i trakten.

Hanhikoski tillägger att forskningsfrågan är känslig eftersom den finlandssvenska språkgemenskapen har utsatts för mycket förtryck genom tiden. Faktumet att språket är hotat och i behov av revitalisering utgör därför en del av allt språkligt arbete.

Jantunen inflikar att språkforskning kan innebära många saker och också kan omfatta språkpolitik, men att UKM-finansieringen primärt är avsedd för forskning och inte för intressebevakning. JU:s intresse ligger i själva forskningen.

Maria Andersson-Koski kommenterar att den instans som får ansvar för forskningen oundvikligen kommer att ha en inverkan på det finlandssvenska teckenspråkets status. Eftersom språket befinner sig i en mycket sårbar situation, omfattar forskningsansvaret också att inkludera, handleda och uppmuntra språkgemenskapen i och till forskning. På så vis är det omöjligt att utesluta ett språkpolitiskt perspektiv ur ansvaret. Andersson-Koski efterlyser också konkreta planer då det gäller samarbete, det vill säga att det verkligen utses ansvarspersoner som koordinerar samarbetet mellan instanser.

Kaisa Alanne understryker att det är viktigt att forskningsinstansen också har en språkbevarande funktion. Därtill tackar hon för alla idéer och tankar som lyfts fram i diskussionen och säger att FDF gärna tar upp dem med UKM. Både Markku Jokinen och Kaisa Alanne uttrycker en förundran över att UKM inte kontaktat FDF i frågan och jobbar för att få till stånd ett möte så snart som möjligt. Båda intygar också att då mötet blir av, tar de kontakt med FST så att en representant för språkgemenskapen kan närvara.